

Drogreden en kwakzalf

De mevrouw die mij belde was boos, verontwaardigd en ongerust. Haar welzijn is afhankelijk van het alternatieve medische circuit en zij vreest stopzetting van financiële vergoedingen, als de ‘Vereniging tegen kwakzalverij’ haar zin krijgt. Die mevrouw hoopte, dat ik als filosoof de teksten van genoemde vereniging als ‘onlogisch’ en *dus* als ‘onwaar’ zou kunnen ontmaskeren.

Hebben logica en waarheid iets met elkaar te maken? Wel iets, maar niet alles. Is een onlogisch verhaal altijd onwaar? Vaak wel, soms niet. Maar een logische redenering, waar ‘geen speld is tussen te krijgen’. Deze zal toch wel altijd waar zijn? Helaas is dat niet het geval.

Waarheid heeft te maken met wat er in werkelijkheid bestaat, of gebeurt. Te eenvoudig gezegd, waarheid is de overeenstemming van een uitspraak met de werkelijkheid. Logica echter heeft niet te maken met de werkelijkheid, maar met ons denken. Ons denken combineert redenerend de ene met de andere gedachte. Omdat wij zelfs logisch kunnen redeneren over dingen die niet werkelijk bestaan, kunnen ook logische uitspraken onwaar zijn. Bijvoorbeeld: 1. ‘Als kanker dodelijk is’, en 2. ‘iemand heeft kanker’, dan volgt hieruit een logisch geldige conclusie 3. ‘die iemand gaat aan kanker dood’. Maar is die logische geldige uitspraak altijd waar? Het antwoord is: ‘neen!’ Dat is als volgt in te zien.

Wie volgens logische wetten redeneert, komt vanuit bepaalde vooronderstellingen (1 en 2) uit bij een geldige conclusie (3). Deze is echter alleen waar als *beide vooronderstellingen* waar zijn. Als kanker *inderdaad* dodelijk is, en iemand *inderdaad* kanker heeft, dan gaat die iemand dood. Daar is geen speld tussen te krijgen. Zodra één of beide vooronderstellingen onwaar zijn, blijft de redenering logisch geldig, maar de conclusie is onwaar: als kanker *niet* dodelijk is..., of iemand heeft *geen* kanker..., dan gaat die iemand daaraan niet dood. Geldigheid van een redenering gaat over logische wetten voor denken, en waarheid over de inhoud daarvan.

Terug naar de verontruste mevrouw. Zij betwist het standpunt van genoemde vereniging. Wat staat haar te doen? Objectieve uitspraken kunnen op waarheid worden getoetst. Of de uitspraak ‘de Martinitoren is 100 meter hoog’ waar of onwaar is, is gemakkelijk te controleren door te meten. Maar is een bepaalde opvatting over ‘kwakzalverij’ waar of onwaar? De waarheid van standpunten, visies en meningen etc. kan niet worden gemeten, noch door de logica worden getoetst. Toch moet iedere belangenstrijd en dus ook deze, wederzijds op twee fronten worden gevoerd: de inhoud van de vooronderstellingen en de logische fundering daarvan.

Als de ‘Vereniging tegen kwakzalverij’ uitgaat van de vooronderstelling dat uitsluitend artsen mensen kunnen genezen, mondt ieder eigen betoog uit in een conclusie conform die visie. Het wrange is, dat ook onze mevrouw gevangen zit in haar vooronderstelling, dat ook alternatieve genezers mensen kunnen genezen. Zij zoekt voorbeelden die haar gelijk bevestigen. Het is een vruchteloze strijd van ratio tegen emotie.

Wij kennen vrijheid van meningsuiting. Het is echter een misverstand te denken dat alle geuite meningen evenveel waard zijn. Visies en meningen kunnen niet bewezen worden, maar alleen aannemelijk worden gemaakt door antwoord te geven op herhaald vragen naar ‘waarom?’ Gegeven redelijke argumenten en redenen laten zich slechts weerleggen door – eveneens – redelijke tegenargumenten. Niet door op emotie gebaseerde ervaringen.

Op de weg van het rationele debat liggen vele valkuilen, vooral op het terrein van de logica. Ook in ons dagelijks leven worden veelvuldig, meestal onbewust, schijnargumenten gebruikt om ‘gelijk te krijgen’. Dergelijke drogredenen zijn er in veel soorten en maten. Vaak moeilijk herkenbaar omdat zij ook nog waar kunnen zijn. ‘Wel waar, maar niet relevant’ is een veel gebruikte drogreden. De geoefende debater gebruikt dergelijke drogredenen soms doelbewust, teneinde zijn tegenstander te manipuleren.

Wie in een rationeel betoog een argument ontmaskert als drogreden komt op winst. Zijn opponent verliest aan geloofwaardigheid, niet aan waarheid. Wie er ook gelijk heeft, het is nog een hele kunst gelijk te krijgen. Gelijk hebben en gelijk krijgen zijn twee verschillende dingen.